

RAHAEDU PÕHIMÕTTED

Kristjan Liivamägi Tõnn Talpsepp Tarvo Vaarmets

RAHAEDU PÕHIMÕTTED

KUIDAS HAARATA KONTROLL
OMA RAHAASJADE ÜLE JA
SAAVUTADA MÕNUS ELU

Keeletoimetajad Marilyn Tomson ja Tarvo Vaarmets
Makett Kaspar Ehlvest
Teostus Erje Hakman ja kirjastus Argo
Kaanekujundus Meelis Krošetskin
Fotod Jake Farra
www.argokirjastus.ee

Raamatu avaldamist toetas Tallinna Tehnikaülikool

4. täiendatud trükk
© Rahaedu OÜ 2020, 2021, 2023, 2026
Kõik õigused kaitstud

ISBN 978-9916-9911-2-1
Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

Sisukord

Sissejuhatus	9	4. Rahalised alternatiivid ehk kuidas valida, kas säästa, tarbida või investeerida	86
Kuidas raamatut kasutada?	10		
Meie tänu	12		
1. Finantsplaanimine ehk millest lähtuda finantsotsuste tegemisel	14	4.1. Alternatiivtulu ja -kulu	87
1.1. Finantsplaanimine	15	4.2. Raha ajaväärtus	88
1.2. Eesmärkide seadmine	20	4.3. Raha nüüdisväärtus	91
1.3. Elutsükli ja majandustsükliga arvestamine	27	4.4. Liht- ja liitintress	93
1.4. Inimkapital ja finantskapital	28	4.5. Raha tulevikuväärtus	95
Soovitused	30	4.6. Efektiivne intressimäär ja krediidikulukuse määr	97
Ülesanded	31	4.7. Intressiarvestuse meetod	99
 		4.8. Annuiteedi ja maksegraafiku arvutamine	100
2. Isiklikud finantsaruanded ehk kuidas hoida rahalist kontrolli	32	4.9. Exceli funktsioonid raha ajaväärtuse arvutamiseks	104
2.1. Hetkeolukorra kindlakstegemine	33	Soovitused	108
2.2. Bilanss	34	Ülesanded	108
2.3. Rahavoogude aruanne	40	 	
2.4. Eelarve	43	5. Pangateenused ehk kõik oluline, mida peaksid arveldades teadma	110
Soovitused	53		
Ülesanded	53	5.1. Arveldusarve	111
 		5.2. Hoiused	112
3. Rahaasjade süsteem ehk kuidas teha nii, et rahaasjad toimiksid ladusalt	56	<i>Tähtajaline hoius</i>	114
3.1. Süsteemne lähenemine rahaasjadele	57	<i>Tagatisfond</i>	115
<i>Pangakontode süsteem</i>	58	<i>Hoiused hoiu-laenuühistutes</i>	116
3.2. Säästmise süsteem	61	<i>Millist ja kui pikka hoiust eelistada?</i>	117
3.3. Hädaabifond	70	<i>Kasutushoius</i>	118
3.4. Säästmise nipid	71	<i>Kogumishoius</i>	119
3.5. Arvete maksmise süsteem	77	<i>Investeerimishoius</i>	119
3.6. Pere rahaasjade süsteem	78	5.3. Kliendiprogrammid	121
<i>Omandisuhted</i>	80	5.4. Siseriiklikud maksed	121
3.7. Rahaharjumuste tekitamine	82	5.5. Välismaksed	123
Soovitused	83	5.6. Püsikorraldus	125
Ülesanded	84	5.7. E-arve püsimakse	125
		5.8. Pangakaardid	127
		5.9. Väärtpaberikonto	133
		5.10. Investeerimiskonto	133
		Soovitused	134
		Ülesanded	134

6. Krediidi kasutamine ja laenu tooted ehk milline laen võtta ja milline jätta

6.1. Krediitkaardid	137
Määratud tagasimaksega krediitkaart	137
Vaba tagasimaksega krediitkaart	137
Püsimaksega krediitkaart	137
Krediitkaartide võrdlus	138
Kuidas krediitkaarti mõistlikult kasutada?	139
6.2. Arvelduskrediit	141
6.3. Järelmaks	141
6.4. Väikelaen ja tarbimislaen	142
6.5. Liising	143
Kasutusrent	144
Kapitalirent	145
6.6. Kodulaen	145
6.7. Hüpoteklaen ja kodukapitalilaen	149
6.8. Öppelaen	150
6.9. Krediiditoodete võrdlus	150
6.10. Suured ostud ja nende finantseerimine	152
Soovitused	155
Ülesanded	155

7. Mõistlik laenamine ehk kuidas valitseda krediiti

7.1. Mõistlik laenu kasutamine	157
7.2. Erasiku finantssuhtarvud	159
7.3. Erasiku krediidikõlblikkus	162
7.4. Makseraskused ja erasiku pankrot	169
Soovitused	173
Ülesanded	174

8. Kindlustus ehk kuidas kaitsta ennast, oma lähedasi ja vara

8.1. Kindlustuse põhimõtted	177
8.2. Liikluskindlustus	182
8.3. Kaskokindlustus	185
8.4. Kodukindlustus	187

Ehitiskindlustus	187
Koduse vara kindlustus	188
Vastutuskindlustus	188
Kindlustuskaitse tasemed	189
8.5. Üürikorteri kindlustamine	191
Üürileandja vaatenurgast	191
Üürniku vaatenurgast	192
8.6. Reisikindlustus	192
8.7. Pangakaartidega kaasnev kindlustus	194
8.8. Elukindlustus	196
8.9. Laenukindlustus	198
8.10. Lemmikloomakindlustus	200
8.11. Pensionikindlustus	201
8.12. Muud kindlustusliigid	202
Eraisiku vastutus-kindlustus	202
Tervisekindlustus	202
Vähihaiguse kindlustus	203
Lastekindlustus	203
Soovitused	203
Ülesanded	204

9. Kinnisvara ostmise ja üürimise ehk kuidas teha häid koduotsuseid

9.1. Eluaseme valikukriteeriumid	207
Elamispinna tüüp, suurus ja tubade arv	207
Elamispinna asukoht	209
Maja lähiümbrus	210
Maja välisilme	212
Maja siseilme	212
Elamispind	214
Süsteemid	214
Üüri summa ja ostuhind	215
Sissemakse suurus	216
Kommunaal- ja ülalpidamiskulud	218
9.2. Kas osta või üürida?	220
Ostmise-üürimise dilemma	
rahaline pool	224
9.3. Eluaseme rahastamine	229
9.4. Eluaseme ostuprotsess	233
Suhtlus pangaga	234

<i>Sobiva eluaseme otsimine</i>	234
<i>Koduostu vormistamine</i>	235
9.5. Ostmise ja üürimise juriidilised aspektid	237
Soovitused	239
Ülesanded	239
10. Investeerimise ABC ehk kuidas kindlustada oma tulevik	242
10.1. Miks on üldse vaja investeerida?	243
10.2. Investeerimiseesmärkide seadmine	248
10.3. Varaklasside valik ehk kuhu investeerida?	252
<i>Aktsiad</i>	253
<i>Võlakirjad ja laenud</i>	254
<i>Kinnisvara</i>	255
<i>Toorained</i>	256
<i>Krüptovara</i>	257
<i>Muud varaklassid</i>	258
<i>Kokkuvõte</i>	259
10.4. Kuidas investeerimisega alustada?	261
10.5. Kuidas vältida tüüpilisi vigu?	266
<i>Alustamise</i>	266
<i>edasilükkamine</i>	266
<i>Petuskeemid</i>	266
<i>Kärsitus</i>	267
<i>Vähene hajutatus</i>	268
<i>Muuks otstarbeks mõeldud raha investeerimine</i>	268
<i>Liigne enesekindlus</i>	269
<i>Dispositsiooniefekt</i>	269
<i>Kokkuvõte</i>	270
10.6. Mis on järgmised sammud investeerimisel?	271
<i>Investeeringute püramiid</i>	272
Soovitused	274
Ülesanded	274

11. Investeeringute hindamine ehk kuidas kasutada fundamentaalanalüüsi	278
11.1. Kas aktsiad või fondid?	279
11.2. Aktsiate analüüs	282
<i>Tehniline analüüs</i>	283
<i>Fundamentaalanalüüs</i>	283
<i>Olulisemad finantsnäitajad</i>	
<i>aktsiate analüüsil</i>	284
<i>Aktsiate võrdlemine</i>	
<i>ning suhtarvud</i>	289
<i>Väärtuspõhine investeerimine ja</i>	
<i>kasvuinvesteerimine</i>	293
<i>Dividendide diskonteerimine</i>	294
<i>Muude näitajate hindamine</i>	295
11.3. Võlakirjade hindamine	297
11.4. Ühisrahastuse kaudu investeerimine	299
Soovitused	302
Ülesanded	302
12. Pensioni plaanimine ja pärand ehk kuidas elu lõpuni täisväärtuslikku elu elada	304
12.1. Erasisiku elutsükkel ja pensioniks raha kogumine	305
12.2. Eesti pensionisüsteem	309
<i>Pensioni I samm</i>	309
<i>Pensioni II samm</i>	314
<i>Mida võiksid oma</i>	
<i>pensionivaraga teha?</i>	318
<i>Pensioni III samm</i>	319
12.3. Päranduse saamine ja pärandi jätmine	321
Soovitused	323
Ülesanded	324

13. Maksud ehk kuidas rahaasju maksuefektiivselt korraldada

326

13.1. Palgatöötaja maksud	327
13.2. Käibemaks	329
13.3. Kas ja kuidas saab makse optimeerida?	331
13.4. Maksud ja investeerimine	333
<i>Investeeringukonto kasutamine</i>	334
<i>Tulumaks investeerimiskontot kasutamata</i>	335
<i>Ettevõtte alt investeerimine</i>	337
13.5. Muude tulude maksustamine	339
Soovitused	340
Ülesanded	340

14. Elumuutvad sündmused ehk kuidas rahaliselt suurteks muutusteks valmis olla

342

14.1. Elumuutvateks sündmusteks valmistumine	343
14.2. Kodust ära kolimine ja kool	343
14.3. Esimene töökoht	346
14.4. Kokku kolimine ja abiellumine	347
14.5. Laste saamine	349
<i>Investeeringukonto lapsele ja lapsega</i>	351
14.6. Lahku kolimine ja lahutamine	353
14.7. Pensionile jäämine	357
Soovitused	358
Ülesanded	359

15. Raha ja õnn ehk milline on raha ja muude tegurite roll õnnelolemisel?

362

15.1. Suhted	363
<i>Paarisuhe</i>	363
<i>Lapsed</i>	364
<i>Sõbrad ja tuttavad</i>	366
15.2. Tervis	366
<i>Toitumine ja kehakaal</i>	368
<i>Liikumine</i>	369
15.3. Eneseareng	370
<i>Haridus</i>	371
<i>Töö</i>	372
15.4. Raha	373
<i>Kui palju raha on mõnusaks eluks vaja?</i>	374
<i>Rahalõksud</i>	375
15.5. Mina	378
<i>Hobid-tegevused</i>	378
<i>Iseloom</i>	379
Soovitused	382
Ülesanded	383

16. Eduka rahakorralduse 10 põhimõtet

386

Mõisted

388

Autoritest

398

Sissejuhatus

Tiivustatuna erakordselt soojast vastuvõtust ja tänutundest täiendasime ja uuendasime esmakordselt 2020. aastal ilmunud investeerimistriloogia esimest ehk käesolevat raamatut. Vahepealsete aastate jooksul kogunenud infole ja kogemustele toetudes värskendasime nii tuttavaid peatükke kui ka lisasime täiesti uusi. Nõnda leiadki siit raamatust muuhulgas ka põhjaliku ülevaate kindlustusteemadest, ent ka peatüki, mis aitab sul raha asetada laiemasse elulisse konteksti.

Selle raamatu näol oled leidnud niisiis varasalve, milles peituvad teadmised aitavad sul oma rahaasjad tugevasse haardesse võtta ning seeläbi elada mõnusamat elu!

Sa tahad elada ilusas kodus ja tegeleda just sellega, mis sulle meeldib: nautida, kogeda erilisi emotsioone, käia reisimas, veeta rohkem aega perega ning tööalaselt valida vaid huvitavaid projekte? Samas ei taha sa iga senti näppude vahel veeretada ja päästvat palgapäeva oodata?

Mõtled ehk, et sellist elu elavad ju ainult rikkad või lotovõitjad? Ei, see on müüt, mille tahame purustada. Anname sulle käesoleva raamatu kaudu vajalikud teadmised ja oskused, mille abil on sul võimalik elada mõnusamat elu – just nii nagu sina seda tahad. Neidsamu raamatus kirjeldatud põhimõtteid rakendades oleme ka ise endale meelepärase eluni jõudnud.

Sinu rahaline käitumine ja edukus määrab, kus sa elad, millised on sinu elamistingimused, mida sa sööd, kui tihti ja kuidas sa puhkad ja meelt lahutad. Sinu võimuses on oma rahalist olukorda lihtsate põhimõtete järgimisega olulisel määral parandada. Need põhimõtted leiadki sellest raamatust. Kui oled oma rahaasjade üle kontrolli saavutanud, kaovad tavaliselt justkui kõrvalnähuna ära ka nii rahakitsikusega seotud stress kui konfliktid lähedastega.

Oleme siia raamatusse kirja pannud praktilisi nõuandeid ja kogemuslugusid, mis suunavad sind oma rahaasju korraldama selliselt, et saaksid püüelda rahaliselt muretuma elu või isegi rahalise vabaduse poole. Siit leiad muu hulgas soovitusi ja ideid, kuidas luua oma isiklik rahaasjade korraldamise süsteem, kas ja kuidas

mõistlikult laene kasutada ning mil viisil läheneda oma raha kasvatamisele ehk investeerimisele.

Teekond rahaeduni sisaldab paratamatult tõuse ning mõõnasid. Kõige olulisem on seejuures sihti silme ees hoida ja võtta ise vastutus oma rahaasjade korraldamisel. Rahalise vabaduse või rikkuseni jõudmise viise on mitmeid, kuid igal juhul on oluline teha teadlikke ja läbimõeldud otsuseid.

Rahaliste otsuste tegemise juures aitabki sind just see raamat, jagades infot ja abi ka arvutuste tegemisel ning panga- ja kindlustustoodete, kinnisvara ja investeringute valikul. Lisaks pakume sulle ideid ning viise, kuidas lihtsamini oma seatud eesmärkide teel püsida. See kõik töötab muidugi juhul, kui oled ise valmis oma rahaasjade üle kontrolli haarama ja järjepidevalt raamatus kirjeldatud põhimõtete järgi tegutsema.

Oleme sellesse raamatusse koondanud oma kümnete aastate jooksul ammutatud teadmised ning kogemused isiklike rahaasjade korraldamisel ning investeerimisel. Samas õpime aga jätkuvalt nii üksteiselt kui teistelt inimestelt, kuidas oma rahaasjadele ja elule üldisemalt efektiivselt ja võimalikult kasulikult läheneda. Raamatut kirjutades avastasime, et eraldi tegutsedes oleme siiski lähtunud ühesugustest üldistest põhimõtetest. Meie teekond on meid viinud punkti, kus tööd teeme huvist, kirest oma eriala vastu ning soovist Eesti heaks panustada, mitte rahalisest vajadusest. See on hea tunne, kui saad valida, mida oma ajaga teed! Siinkohal pakumegi eraldi peatükis teadusuuringutel põhinevaid tähelepanekuid ja mõtteid, milliseid tegureid, eluaspekte lisaks rahale (või rahast rohkemgi) tähtsustada.

Oluliselt täiendatud raamatus jagame taas sinuga kogunenud õppetunde ning anname sulle praktilisi teadmisi ja tööriistu, mida sinagi saad oma igapäevaste rahanduslike otsuste juures kasutada.

Raha on hea meelega sinu abimees, sõber, kui sa temasse hästi suhtud ning temaga oskuslikult käitud. Sellist suhtumist ja käitumist see raamat õpetabki!

KUIDAS RAAMATUT KASUTADA?

Sarnaselt esimese versiooniga ehitasime ka täiendatud raamatu üles selliselt, et see toimiks kui sinu isiklik teejuht rahaasjade korraldamisel ning rahaliste eesmärkide saavutamisel. Olgu selleks rahaliseks eesmärgiks kasvõi rahaline vabadus.

Kindlasti oled vähemalt mõnda raamatus kirjeldatud põhimõtet ja nippi juba ka varem kuulnud, ent kahtlemata leiad lisaks veel ohtralt kasulikke näpunäiteid, soovitusi ja ideid selleks, kuidas oma rahaasju veelgi paremini korraldada. Oleme siia kogunud näiteid oma isiklikust elust erinevates eluetappides ning ajajärkudel. Samuti kirjutame elumuutvatest sündmustest, millega me kõik elu jooksul silmitsi seisame ning elu põhiväärtustest laiemaltki. Seega oleme püüdnud raamatut kirjutades arvestada, et see sobiks lugemiseks olenemata sellest, millises eluetapis või vanuses sa parasjagu oled.

Raamatut saab kasutada isikliku õpikuna ehk iseseisvalt teadmisi omandades. Raamat sisaldab suurt hulka näiteid ja kogemuslugusid, mis loodetavasti muudavad lugemisteenkonna huvitavaks ning eluliseks. Samuti saab raamatut kasutada õppematerjalina ülikooli, kõrgkooli või keskkooli vastava kursuse raames.

Oleme mitmeid aastaid õpetanud antud teemadel põhinevaid kursusi „Era-isiku rahanduse“ nime all erinevates Eesti koolides, nii ülikooli, kõrgkooli kui gümnaasiumi tasemel. Kõige rohkem puudutab käesolevas raamatus käsitletav rahatarkuse (või teisiti öeldes: finantskirjaoskuse) temaatika ehk neid, kes on hiljuti astunud iseseisvasse ellu, kus vastutatakse täielikult ise oma rahaasjade eest. Samuti on raamat mõeldud neile, kes astuvad järgmisi samme oma karjääriredelil või pere loomisel.

Samas on meie kursustel osalenud ka palju pereinimesi ja ka neid, kellel juba lapsedki suureks kasvatatud, kuid kes mõistavad, kuivõrd oluline on tegelikult oma rahaasjade efektiivne korraldamine. Ideaalis võiks iga iseseisvasse ellu astuv noor olla kursis kõige sellega, millest me raamatus räägime. See raamat sobib lugemiseks ka kõigile vanaemadele ja vanaisadele, kes soovivad aidata oma järeltulijatel paremaid rahanduslikke otsuseid teha.

Kuid eelkõige on see raamat mõeldud ikkagi sulle, kes sa ise soovid enda ja oma pere rahaasju paremini korraldada, sest lõpuks saad ainult sina ise teha sind ennast puudutavaid otsuseid. Nende paremate otsuste tegemisel ongi just abiks ka loetav raamat.

Seda raamatut võid kasutada mitut moodi. Nagu ikka, võib seda lugeda kaanest kaaneni. Oleme teemad pannud sellisesse järjekorda, et hilisemad peatükid kasutavad aeg-ajalt varasemates peatükkides käsitletud teemasid.

Samas võib käesolevat raamatut lugeda ka valikuliselt. Peatükid on kirjutatud nii, et need oleks loetavad ka täiesti eraldiseisvana. Näiteks kui pangatooteid või

sarnaseid teemasid puudutavad peatükid sulle parasjagu huvi ei paku, ei juhtu midagi, kui jätad need vahele. Kui mõnes hilisemas peatükis kasutatakse varasematest pärit teadmisi, siis viitame sellele ning saad olulise vajadusel järele vaadata. Tähtsamaid teemasid käsitleme natuke teistsugusest vaatenurgast erinevates peatükkides teadlikult ka uuesti.

Iga peatüki lõppu oleme lisanud ka ülesandeid, et saaksid oma uusi teadmisi paremini kinnistada. Seejuures on oluline osa ülesannetest sellised, mille läbilahendamine aitab sul otseselt oma isiklikke rahaasju paremini korraldada. Teisiti öeldes on need ülesanded, mida teatud regulaarsusega võiksid nagunii teha (näiteks eelarve koostamine). Ülejäänud osa ülesandeid on aga sellised, mille läbitegemine või läbimõtlemine aitab sul kinnistada vastavas peatükis käsitletud olulisi põhimõtteid või kontseptsioone.

Head lugemist!

MEIE TÄNU

Täname südamest kõiki, kes on meid sel pikal kirjutamise teekonnal aidanud, toetanud ning julgustanud! Eelkõige täname oma peresid ja lähedasi toetuse ning mõistmise eest! Oleme väga tänulikud paljudele, kes läbi oma aja panustamise ja tagasiside andmise on aidanud raamatut täiendada ja paremaks muuta.

Täname Tallinna Tehnikaülikooli, kes on raamatu väljaandmist toetanud nii mõtteliselt kui ka aineliselt. Sellest on olnud väga suur abi.

Samuti täname tuhandeid tudengeid, koolitustel osalejaid ning õpilasi, kes on meie erinevates loengutes, kursustel ja koolitustel käinud ning oma küsimuste, omapoolsete näidete ning soovistustega andnud panuse käesoleva raamatu sisusse. Oma selge huvi, kohaloleku ning kaasalöömisega olete olnud meile väärtuslikuks inspiratsiooniks. See inspiratsioon on meid tõuganud ja vajaliku energiaga laadinud juba päris esmastest ideedest kuni raamatu trükkimiseni välja.

Aitäh!

* Kõik raamatus väljendatud põhimõtted ja vaated ei pruugi kattuda raamatu väljaandmist toetanud organisatsioonide põhimõtete ja vaadetega.

1.

Finantsplaanimine ehk millest lähtuda finantsotsuste tegemisel

Finantsplaanimine on oluline raamistik, millest lähtub kogu sinu edasine rahaasjade korraldamine. See on ka hilisemate edukate investeeringute aluseks. Finantsplaanimine on justkui isikliku kaardi loomine rahamaailmas orienteerumiseks: see aitab sul määrata nii sihtkohta kui valida endale sobivamaid teid sinna jõudmiseks.

1.1. FINANTSPLAANIMINE

Finantsotsustel ning nende tagajärgedel on suur mõju sinu elukvaliteedile. Seejärel tuleb seotud keerukate tegevuste või otsuste juures kasuks tegevuste plaanimine. Head rahanduslikud otsused ei sünni paraku iseenesest või justkui möödaminnes. Samas ei pruugi väga noore inimese jaoks finantsplaanimine olla siiski määrava tähtsusega – veel olulisem on pihta hakata. Vanuse lisandudes muutuvad aga olustik ning otsuste tegemine keerukamaks, nende mõju suuremaks ja seega ka plaanimine olulisemaks.

Finantsplaanimine tähendabki, et koostad oma rahaasjadega ümberkäimise põhimõtteid ning eesmärgi sisaldava plaani, mida aeg-ajalt üle vaatad ja täiendad. Ära lase ennast hirmutada, et pead enda jaoks justkui midagi formaalset koostama. Käesoleva raamatu üheks eesmärgiks ongi anda sulle kasulikke ideid, kuidas oma isiklike rahalisi plaane enda jaoks kõige mugavamalt ja kasulikumalt teha. Kui plaan on kirja pandud, siis on tänu sellele reeglina ka vähem stressi.

Hea finantsplaan peaks sisaldama analüüsi, et teha kindlaks oma hetkeolukord ning vajadused. Nendest lähtuvalt saad koostada tegevuskava, millega seniseid sihte vajadusel korrigeerida, kitsaskohti siluda ning seejärel plaan ka ellu viia. Olemuselt tähendab eelnev seda, et mõtled rahulikult asjad läbi ning teed vastavad järeldused, mitte ei lase asjadel omasoodu minna. Sa pead analüüsima eelkõige iseennast ja analüüsi tulemused ning plaanid kirja panema. Ainult nii saad tulevikus objektiivselt tagasi vaadata ja hinnata, kas ja milliseid korrekture tuleks oma plaanidesse teha. Siinkohal on sul oluline endalt küsida, millised su rahanduslikud vajadused siis ikkagi on. Kas püüdlad mingi elustandardi poole? Kui nii, siis milline standard on piisav? Kas reaalselt kunagi üldse saabub hetk, kui oled saavutatuga rahul?

Igaühe jaoks on eesmärk erinev. Tegelikult on ju päris lihtne võtta natuke aega ning mõelda läbi ja panna kirja, kui palju oleks vaja raha selleks, et sina (ning sinu pere) saaks mõistlikul tasemel elada. Soovitamegi siinjuures mõelda tõesti pigem minimaalsel tasemel, et teada, milline on see hulk raha, millega halbade

Vanusest olenemata soovitame sul kindlasti tekitada häid rahaga ümberkäimise harjumusi ja luua oma rahaasjade süsteem, mis pidevalt täieneb ning aitaks kaasa heade rahanduslike otsuste tegemisele kogu elu vältel.

asjaolude kokkulangemisel ikkagi hakkama saaksid. Mõnel juhul võib elu seda algselt väljamõeldud summat oluliselt nii alla- kui ülespoole korrigeerida. Samas annab see minimaalne summa julguse ja teatud meelerahu järgmise sammu astumiseks ehk investeerimisega alustamiseks. Nii tead sa vähemalt oma minimaalseid vajadusi, kui peaks käivituma negatiivne stsenaarium. Üldiselt pole ajutiste raskuste ajal toimetulekuks vaja näiteks suurt elupinda kesklinnas või regulaarset kohvikus käimist. Sellistest asjadest loobumine aitabki vajadusel raha säästa.

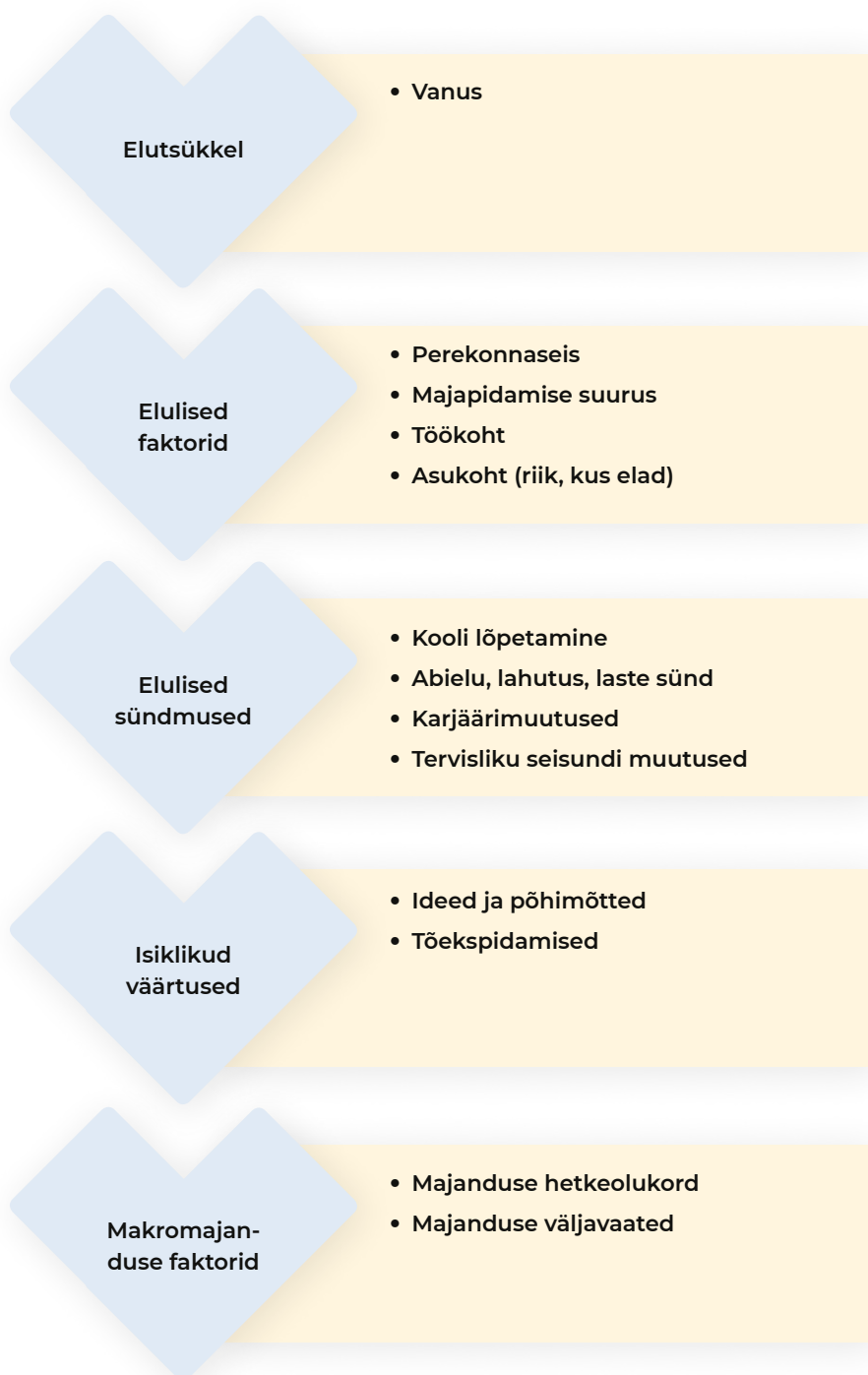
Soovid on juba teine teema. Mõnel juhul võib oma soovide täitmine osutuda üle jõu käivaks ehk ükskõik kui suurte sissetulekute juures on võimalik neist sissetulekuist ikkagi rohkem kulutada. Samas, kas on üldse vaja tekitada endale mõnevõrra ulmelisi soove ja seada endale eesmärgiks miljonite kokku kogumine? Või tasuks siiski korraks mõelda, kumb on tähtsam, rahalise edu maksimeerimine või rahulolu? Kui sul õnnestuks seatud numbriline eesmärk täita, kas oleksid siis rahul ja õnnelik?

Pole oluline, milline sinu eesmärk täpselt on, käesolevast raamatust leiad mõtteid ja juhiseid, kuidas sinna jõuda, olgu sinu eesmärk siis rahaline või hoopis meelerahu oma rahaasjade heast toimimisest.

Kui soovid, et elu oleks rahanduslikust aspektist pikas perspektiivis võimalikult muretu, tasuks arvestada teatava hulga komponentidega, mis vajavad plaanimist ning paikapanekut. Piltlikult öeldes on vundamendiks see, kui sissetulek katab ära põhivajadused ning suudad igapäevaste rahaasjadega edukalt hakkama saada. Alles siis saab

hakata rääkima edasistest sammudest, kuidas kõike efektiivsemalt üles ehitada, et elu jooksul võimalikult muretuult rahaasjadega toimetada ning samas säästa ja investeerida. Nende tegevuste eesmärk ei ole üksnes võimalus pensionärina rohkem kulutada, vaid anda kindlustunne ning vabadus kogu elu jooksul teha elumõnu suurendavaid valikuid ja otsuseid. Alati ei pea tingimata säästma ja ootama ametlikku pensioniiga, vaid võib eesmärgid paika panna selliselt, et igal eluperioodil oleks vabadus teha just selliseid valikuid, nagu sellel hetkel õigeks pead. Näiteks võid teatud eluetapis valida töötamise ja reisimise vahel, soovi korral eriala vahetada või hoopis perega mõneks ajaks teise riiki elama kolida jne.

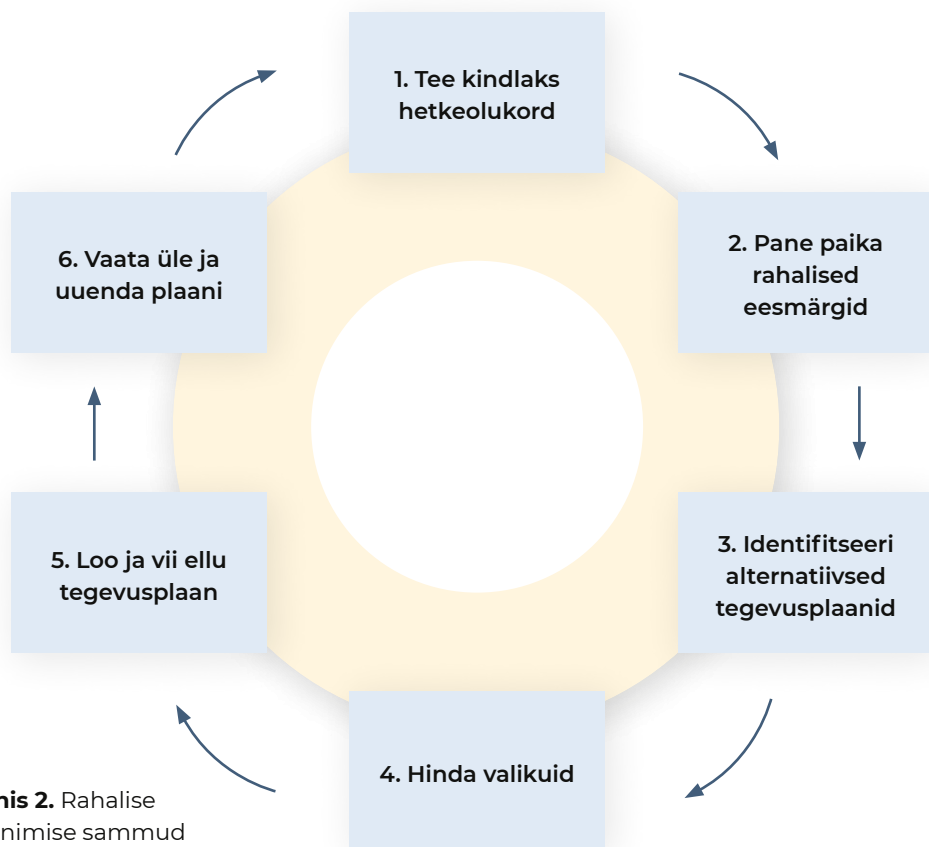
Kui vundament ja igapäevane rahaasjade süsteem on paigas, saab paremini seada ka erinevaid eesmärke. Sotsiaalsete tagatiste olemasolu ei tasu samuti unustada ehk kas ja kuidas on sinu tervise- ja muud riskid kaetud riikliku või täiendava kindlustusega. Kui haldad vähemalt mingisugust enda koostatud plaani,

Joonis 1. Faktorid, mis mõjutavad rahalist plaanimist

kuidas käituda suuremate kulutuste või sissetulekute korral, oledki enda jaoks suuremad mured ja riskid maandanud. Sealjuures ei ole positiivne efekt ainult rahaline. Tihti peale on hoopis olulisemaks aspektideks nii-öelda pehmed küljed. Kui plaanid ja eesmärgid on avatult oma perega (olgu selleks kas elukaaslane või juba suurem leibkond) läbi räägitud, aitab see tänu rahaliste arusaamatuste vähenemisele selgelt parandada ka isiklikke suhteid. Perega rahaasju arutades ja raha üle kontrolli haarates ei tähenda see siiski, et automaatselt hakkaks sulle uskult rohkem raha sisse tulema. See annab hoopis kindlustunde, et tead, millised sammud tuleks plaani järgi olukorra parandamiseks teha. Kui ilmneb, et plaan reaalsuses hästi ei toimi, saad oma tegevusi ümber kavandada. Enamikul juhtudest tõstab kontroll sellise protsessi üle kindlustunnet, samuti annab vabaduse tunde.

Raske on teha edasisi samme, kui sul ei ole päris selge, millises kohas sa parasjagu viibid. Väga riskantne on kiirteele kihutama minna, kui sa ei tea, kas istud Mercedeses või vanas Zaporozetsis. Veel enam, kui sul on lisaks ka juhtimiskoolitus läbimata, kütus võtmata ja rehvid täis pumpamata, on väga keeruline edukalt teekonna lõpuni jõuda. Sama kehtib oma rahaasjade korrashoidmise kohta. Kui

sa ei tea, kui palju sul vara on või millised kohustused sul on, ei saa ka rääkida mõistlikest ehk sinu olukorda arvestavatest rahalistest otsustest.

Kogemuslugu. Finantsplaanimise kasulikkus

Minu jaoks seostub finantsplaanimine suuresti väärtushinnangutega, seepärast olen endalt plaane tehes ja eesmäärke seades küsinud, mis on minu jaoks oluline.

Minu jaoks on olulised eelkõige kvaliteetsed ja head suhted lähedaste inimestega, aga ka näiteks mind paeluvad tegevused ja hea tervis. Rahalise rahuloluta on aga väga keeruline näiteks lähedastega kvaliteetseid suhteid hoida ja arendada. Lühidalt öeldes, mulle piisab, kui saan lähedaste-sõpradega rahastressi tundmata aega veeta, elada õdusas kodus, tegeleda tervise hoidmise ja hobidega ning aeg-ajalt ka näiteks maailma avastada.

Selline elustiil maksab mulle isiklikult koos kodulaenumaksetega poolteist kuni kaks Eesti keskmist palka kuus (koos elukaaslasega jäävad meie kulud üldiselt natuke üle kolme Eesti keskmise palga). Eelkõige tänu investeerimistulule suudan nii elades toodud kulusummast aga isegi rohkem säästa ja seeläbi oma vara kasvatada. Samas pakub mulle rahulolu teadmine, et vajadusel saaksime oma eluaseme välja üürida, ise odavamale pinnale kolida, tagasihoidlikumalt tarbida ja sellega kulubaasi ka selgelt praegusest allapoole viia. Sellele lisaks oleks mul ja minu perel idee tasandil põhimõtteliselt võimalus näiteks ka mõnda odavamasse Kagu-Aasia riiki kolides oma

kulubaasi veelgi alandada, kui mingil põhjusel peaksid minu sissetulekud oluliselt kukkuma.

See tähendab, et tänu finantsplaanimisele (sh kulude analüüsimisele, eelarvestamisele ja investeerimisele) olen eraldi ja koos perega leidnud juba sellise tasakaalu, mis pakub nii rahalist rahulolu kui võimaldab pühenduda sellele, mis minu jaoks oluline. Teisalt ei ole sellega töö siiski tehtud: hindan jätkuvalt regulaarselt oma varalist seisu, kohendan aeg-ajalt oma rahalisi eesmäärke ja teen korrekture oma plaanidesse.

Olen küll juba praegu oma elustiili, rahalise käitumise ja kulubaasiga rahul, ent tulenevalt elufaasist nihutan tasapisi fookust siiski jõukuse kasvatamiselt üha selgemalt elukvaliteedi parandamisele. See tähendab, et otsin väiksema investeringute kasvumäära kõrvalt teadlikult võimalusi, kuidas raha targalt toredatepositiivsete kogemuste ja elamuste vastu vahetada (teen vastavaid korrektsioone ka oma finantsplaanis). Annan endale aga ka siinkohal aru, et selle kontrollitud kulude suurendamise võimaluse olen loonud just eelneva teadliku rahaasjade korraldamise ja finantsplaanimisega.

1.2. EESMÄRKIDE SEADMINE

Eesmärkide seadmisest on kirjutatud eraldi raamatuid, mis viitab, et oma rahaasjade eduka haldamise juures ei saa kuidagi sellest teemast mööda minna. Üldiselt on nii, et edu saavutamiseks peab eksisteerima ka soov edu saavutada. Magavale kassile hiir suhu ei jookse ning sarnaselt eeldab ka suurem rahaedu siiski tahet ning elukestvat eesmärgistatud tegevust (kuigi mõni juhuslik õnnestumine võib küll aeg-ajalt ette tulla). Nii eesmärkide kui plaanide kirjapanek on väga oluline, sest kui pole selgelt sõnastatud ja kirja pandud eesmärki, siis võib fookus mõne aja pärast kaduda ning eesmärgid ise kipuvad meelest minema.

Eesmäärke tasub seada erineva perspektiiviga: lühiajalisi, keskmise pikkusega ning pikaajalisi. Lühiajaliste eesmärkide alla võivad liigituda kõik eesmärgid, mida on realistlik ellu viia vähem kui ühe aasta jooksul.

Tabel 1. Eesmärkide näited perioodi lõikes

Lühiajalised eesmärgid	Keskmise pikkusega eesmärgid	Pikaajalised eesmärgid
- Eelarve koostamine ja jälgimine - Kulude jälgimine - Krediitkaardi võla tagasimaksmine - Reisiks raha kogumine - Investeeringutega alustamine	- Eluaseme sissemaks kogumine - Regulaarsete investeeringute tegemine - Õppelaenu tagasimaksmine - Auto, kodu vms soetamine - Suuremate investeeringute või kulutuste tegemine (panna paika, mis täpselt)	- Kodu soetamine - Suuremate investeeringute tegemine - Pensioniks raha kogumine
- Õppima asumine - Elukoha vahetus - Teatud elamuste saamine	- Elu- või töökeskkonna vahetus - Teatud perioodil ringi reisimine ja mujal elamine - Pere loomine - Uute teadmiste ja oskuste omandamine	- Elu- või töökeskkonna vahetus - Pere loomine - Uute teadmiste ja oskuste omandamine